

A 1757/kultur

Tekijä Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta
Käsittelijä Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta

Valiokuntaehdotus kulttuuripoliittisesta selonteosta

Ehdotus

Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta ehdottaa, että

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että se antaa kulttuuripoliittisen selonteon esimerkiksi Pohjoismaiden neuvoston teemaistunnossa 2019.

Taustaa

Pohjoismaiden kulttuuriyhteistyön sanotaan seisovan kolmen tukijalan varassa. Ne ovat Pohjoismaiden kulttuuriministerineuvosto (MR-K), Pohjoismaiden neuvosto ja Pohjoismainen kulttuurirahasto. Kullakin on sille osoitettu, itsenäinen roolinsa yhteistyössä, ja näiden kolmen välinen vuoropuhelu on ratkaisevaa, jotta yhteistyö voi kehittyä ja kukoistaa jatkossakin. Toimiva vuoropuhelu varmistetaan siten, että neuvosto ja ministerineuvosto kokoontuvat vuosittain Pohjoismaiden neuvoston istunnon yhteydessä. Lisäksi sekä ministerineuvosto että neuvosto valitsevat jäseniä Pohjoismaisen kulttuurirahaston hallitukseen, ja sihteeristötasolla pidetään säännöllisesti kokouksia.

Pohjoismaiden kulttuuriministerit kirjoittavat Pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön strategiassa 2013–2020, että "Pohjolan tulee olla jatkossakin edelläkävijä luovana ja avoimena taide- ja kulttuurialueena". Tämän yleistavoitteen toteuttamiseksi ministerineuvosto on esittänyt strategiassa viisi aihealuetta, joista jokaiseen kuuluu tavoitteita, joita pidetään pohjoismaisessa kulttuuriyhteistyössä erityisen tärkeinä.

Kun nykyisen strategian voimassaolo päättyy vuoden 2020 lopussa, valiokunta arvioi, että kulttuuripoliittinen selonteko voisi käynnistää Pohjoismaiden kulttuuriministerien ja Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunnan välillä laadullisen vuoropuhelun, jonka aiheena olisi Pohjoismaiden kulttuuripoliittikkaa koskeva tuleva strategia. Valiokunta toivookin selontekoa, johon sisältyy kuvaus pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön nykytilanteesta.

Pohjoismaiden neuvoston tuolloinen kulttuuri- ja koulutusvaliokunta osallistui nykyisen strategian laatimiseen, ja Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunnan saaman tiedon mukaan strategia on toiminut hyvin suhteessa Pohjoismaiden kulttuuriministereiden laitoksiin, yhteistyöelimiin, ohjelmiin ja hankkeisiin. Strategia on luonut suuntaviivat ja painopistealueet, mutta samalla se on ollut tarpeeksi avoin mahdollistaakseen toimintavapauden. Riippumattomuuden periaate, jonka mukaan politiikka määrittää puitteet, mutta ei puutu taiteelliseen sisältöön, on aina ollut keskeinen pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön johtoajatus. Pohjoismaiden neuvoston arvion mukaan tämän periaatteen tulee ohjata tulevan strategia-asiakirjan laatimista.

Valiokunta on nostanut esiin useita kysymyksiä, joita selonteon toivotaan kuvaavan.

Poikkihallinnollinen näkökulma

Pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön nykyinen strategia kattaa useita politiikan aloja. Se on erinomainen tapa osoittaa, että taiteella ja kulttuurilla on keskeinen rooli kohdattaessa niitä haasteita, joihin yhteiskuntiemme on vastattava. On kyse kulttuurin roolista Pohjoismaissa suhteessa esimerkiksi koulutukseen, terveyteen, tasa-arvoon, kotouttamiseen, elinkeinoelämään ja kestävään kehitykseen. Valiokunta toivoo selontekoa siitä, miten poikkihallinnollinen yhteistyö on kehittynyt niinä vuosina, kun strategia on ollut voimassa.

Kansainvälinen näkökulma

"Pohjola maailmassa ja maailma Pohjolassa" on pohjoismaisen yhteistyön keskeinen käsite. Pohjoismaiden kulttuuriministerit ovat myös toteuttaneet strategian puitteissa kaksi suurta kulttuuripanostusta Washington DC:ssä vuonna 2013 ja Lontoossa vuonna 2017. Panostukset saivat paljon huomiota, ja valiokunta odottaa Nordic Mattersin arviointia ja Pohjoismaiden kulttuuriministerineuvoston (MR-K) päätöstä siitä, onko tarkoitus jatkaa kansainvälisten kulttuuripanostusten parissa. Kansainvälinen näkökulma on tätäkin laajempi. Millaiseksi yhteistyö Baltian maiden kanssa on muotoutunut? Millaisia haasteita on kohdattu yhteistyössä Luoteis-Venäjän kanssa, kun siellä sijaitsevat tiedotustoimistot on suljettu? Kansainväliseen yhteistyöhön kuuluu myös kansainvälisen kulttuurin tulo Pohjoismaihin. Millä tavoin "Maailma Pohjolassa" -käsite on nostettu esiin? Entä miten kulttuuriministerit suhtautuvat EU-tason toimintaan?

Pohjoismainen, kansallinen, alueellinen ja paikallinen yhteistoiminta

Kuten strategiassa todetaan, pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön perusedellytys on pohjoismaisen hyödyn periaate, jonka mukaan yhteistyötä tehdään alueilla, joilla Pohjoismailla on yhteisiä etuja ja haasteita. Strategiassa todetaan myös, että kansallisten kulttuuriviranomaisten ja pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön yhteistoimintaa tulee vahvistaa. Tämän vuoksi eri tasojen välinen yhteistoiminta on keskeistä, ja se on myös Malmössä toukokuussa 2018 pidettävän kulttuurihuippukokouksen aiheena. Valiokunta odottaakin selonteon antavan tietoa mahdollisista pohjoismaisista huippukokouksen jälkeisistä aloitteista, jotta eri tasojen välistä yhteistoimintaa voidaan vahvistaa ja kehittää.

Vuoropuhelu kansallisten kulttuuritoimijoiden kanssa

Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta katsoo, että kansallisten kulttuuritoimijoiden kanssa käytävä vuoropuhelu on välttämätöntä, jotta yhteistyötä käytännössä tekevät tahot kokevat pohjoismaisen yhteistyön merkitykselliseksi. Yhteistyötahojen kanssa käydyn vuoropuhelun kautta ministerineuvosto saa tiedon kulttuurielämän vaikutteista ja tarpeista. Vasta silloin saadaan hyötyä kulttuuriyhteistyön joustavasta rakenteesta, jota tavoiteltiin pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön rakennuudistuksen yhteydessä vuonna 2007. Valiokunta viittaa myös näkökohtiin, joita tuolloinen kulttuuri- ja koulutusvaliokunta vuonna 2012 esitti mietinnössään, joka koski ministerineuvoston ehdotusta uudesta strategiasta. Valiokunta piti erityisen tärkeänä sitä, että kansalliset kulttuuritoimijat – maiden kulttuurihallinnot/-lautakunnat mukaan luettuina – sitoutetaan strategian toteuttamiseen, jotta saavutetaan synergiaetua ja pohjoismaista hyötyä. Siksi Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta toivoo selontekoa siitä, millaista vuoropuhelua ministerit ovat käyneet kulttuurielämän kanssa ja kuinka maiden kansalliset kulttuuritoimijat – maiden kulttuurihallinnot/-lautakunnat mukaan luettuina – on sitoutettu strategian toteuttamiseen.

Mediakysymykset

Mediakysymykset ovat sekä Pohjoismaiden neuvoston että Pohjoismaiden ministerineuvoston asialistan kärjessä. Tärkeitä kysymyksiä ovat sananvapaus, lehdistönvapaus, kulttuuriperinnön digitalisointi ja parempi saavutettavuus. Ministeri- ja parlamentaarikkotasolla sekä asiantuntijakokouksissa on keskusteltu kysymyksistä, jotka koskevat pohjoismaisen televisiotarjonnan parempaa saavutettavuutta tekijänoikeuskysymysten kannalta, strategioita, joilla kohdataan harhaanjohtavan tiedon ja valeutisten uhkaa, paremman media- ja informaatiolukutaidon tarvetta sekä toimittajiin kohdistuvaa uhkaa.

Kaikkiin näihin aiheisiin liittyy suuria haasteita. Siksi valiokunta toivookin, että Pohjoismaiden kulttuuriministerit antavat selonteon siitä, mitä aloitteita on tehty sanan- ja lehdistönvapauden valvomiseksi ja vaalimiseksi, pohjoismaisen televisiotarjonnan saavutettavuuden lisäämiseksi, media- ja informaatiolukutaidon kohentamiseksi sekä harhaanjohtavan tiedon ja valeutisten aiheuttamaan haasteeseen vastaamiseksi.

Pohjoismainen kieliyhteistyö

Pohjoismaiden kulttuuriministereillä on osavastuu ja Pohjoismaiden opetusministereillä päävastuu pohjoismaisen kieliyhteistyön edistämisestä. Valiokunta toivoo saavansa tietoa kulttuuriministereiden roolista kieliyhteistyössä sekä siitä, miltä kulttuuriministereiden ja opetusministereiden välinen työnjako näyttää.

Kulttuuriministerit käynnistivät vuonna 2017 uuden Volt-ohjelman. Ohjelman tarkoituksena on tavoittaa lapsia ja nuoria, jotka haluavat toteuttaa pohjoismaisia yhteistyöhankkeita, joiden tavoitteena on lisätä ja levittää tietoa toistensa taiteesta, kulttuurista ja kielistä. Valiokunta toivoo selontekoa Volt-ohjelman tuloksista.

Pohjolan talot ja laitokset

Pohjolan taloja ja laitoksia arvioitiin vuonna 2012. Tulokset olivat hyviä ja niillä on keskeinen merkitys pohjoismaiselle kulttuuriyhteistyölle. Reykjavikin ja Färsaarten Pohjolan talot, Ahvenanmaan ja Grönlannin laitokset sekä Pohjoismainen kulttuuripiste Helsingissä edistävät pohjoismaista hyötyä ja välittävät korkealaatuista taidetta ja kulttuuria sekä omissa kotimaissaan että muihin Pohjoismaihin. Valiokunta toivoo, että kulttuuriministerit kuvaavat selonteossa talojen ja laitosten strategista merkitystä pohjoismaiselle kulttuuriyhteistyölle ja antavat tilannekatsauksen Kulttuuri- ja taideohjelmasta sekä Pohjoismaiden ja Baltian maiden kulttuurialan liikkuvuusohjelmasta.

Kulttuuripoliittinen näkökulma

Kulturanalys Norden laatii tilastoja ja luo muuta tietopohjaa, joilla on merkitystä pohjoismaiselle kulttuuripolitiikalle. Kulturanalys Norden pantiin alulle Pohjoismaiden kulttuuriministereiden toimeksiannosta, ja rahoittajana toimii Pohjoismaiden ministerineuvosto. Ruotsin Kulttuurianalysvirasto toimii isäntälaitoksena. Kulturanalys Nordenilla on toimintaa kolmella alueella: tilastot ja kulttuuritottumukset, selvitykset ja kulttuuripoliittiset analyysit sekä maailman tapahtumien seuranta. Valiokunta kannattaa pohjoismaisen kulttuuripolitiikan analyysitoiminnon rahoittamista koskevaa päätöstä. Pohjoismainen kulttuuripolitiikka muotoutuu vankan tietopohjan ansiosta. Siksi valiokunta toivookin selontekoa siitä, millaisia toimeksiantoja Kulturanalys Nordenilla on ollut toiminta-aikanaan ja miten kulttuuriministerit ovat hyödyntäneet Kulturanalys Nordenin tarjoamaa tietoa.

Taustaa

Pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön strategian 2013–2020 aiheet ja tavoitteet:

- Kestävä Pohjola – Pohjoismainen kulttuurielämä vahvistaa Pohjoismaiden yhteiskuntien kestävyttä saatavuuden ja osallistamisen keinoin.
- Luova Pohjola – Pohjola on elinvoimainen, dynaaminen ja luova kulttuurialue.
- Kulttuurienvälinen Pohjola – Kaikki Pohjoismaiden asukkaat tuntevat olevansa kotonaan Pohjoismaissa ja olevansa osa Pohjoismaiden kulttuuria.
- Nuori Pohjola – Pohjoismaiden lapset ja nuoret ovat luovia, osallistuvia ja kantaaottavia toimijoita taiteen ja kulttuurin alalla.
- Digitaalinen Pohjola – Pohjoismainen kulttuuri hyödyntää digitaalisen viestinnän kaikkia mahdollisuuksia.

Strategian on tarkoitus toimia laitosten ja yhteistyöelinten ohjausasiakirjana ja vaikuttaa laitosten strategiaan toimeksiantoihin, niiden omaisiin tavoitteisiin ja ohjauksiin, budjettiteksteihin, strategiaan panostuksiin, puheenjohtajakauden ohjelmiin ja kansallisten kulttuuriviranomaisten kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä niiden kulttuurifoorumeiden kautta, joissa laitokset, yhteistyöelimet ja ohjelmat kohtaavat keskustellakseen siitä, millaisia mahdollisuuksia ja haasteita liittyy strategian toteuttamiseen poliittisella tasolla.

Valiokunnan näkemykset

Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta kannattaa ehdotusta, jossa Pohjoismaiden ministerineuvostoa suositetaan antamaan kulttuuripoliittinen selonteko esimerkiksi Pohjoismaiden neuvoston teemaistunnossa 2019.

Akureyrissa 10. huhtikuuta 2018

Anna Kólbrun Árnadóttir (Mifl)

Annette Lind (S)

Aron Emilsson (SD)

Brigitte Klintskov Jerkel (KF)

Eva Sonidsson (S)

Johanna Karimäki (vihr.)

Jorodd Asphjell (A)

Lars-Arne Staxäng (M)

Logi Einarsson (Sf)

Marianne Synnes (H)

Norunn Tveiten Benestad (H)

Paavo Arhinmäki (vas.)

Peter Johnsson (S)

Peter Östman (kd)

Thorhild Bransdal (KrF)